

**YASHIL INVESTITSİYALAR RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR
TARJIBASI****Qurbonova Madina Abduxoshim qizi***Iqtisodiyot va Pedagogika**yo'nalishi 1-kurs talabasi**qurbonovamadina@gmail.com**tel: +998946991125*

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil investitsiyalar tushunchasi, ularning barqaror iqtisodiy rivojlanishdagi o'рни va rivojlanayotgan davlatlar tajribasi tahlil qilinadi. Yashil investitsiyalar ekologik toza texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, chiqindilarni qayta ishlash va energiya samaradorligini oshirish sohalariga yo'naltiriladi. Tadqiqotda Xitoy, Hindiston, Braziliya va O'zbekiston kabi davlatlarning yashil iqtisodiyotga o'tishdagi strategiyalari, davlat siyosati hamda xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik mexanizmlari o'rganilgan. Yashil investitsiyalar nafaqat ekologik muammolarni kamaytiradi, balki yangi ish o'rinlari yaratadi, innovatsiyalarni rivojlantiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Shuningdek, maqolada yashil investitsiyalarni kengaytirishda to'siq bo'layotgan omillar — moliyaviy resurslar tanqisligi, texnologik qoloqlik va institutsional cheklovlar ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: yashil investitsiya, barqaror rivojlanish, ekologik siyosat, qayta tiklanuvchi energiya, iqtisodiy o'sish.

Аннотация: В данной статье рассматривается понятие «зеленых инвестиций», их роль в обеспечении устойчивого экономического развития и анализируется опыт развивающихся стран. Зеленые инвестиции направлены на развитие экологически чистых технологий, возобновляемых источников энергии, переработку отходов и повышение энергоэффективности. В работе изучен опыт таких стран, как Китай, Индия, Бразилия и Узбекистан, их государственная политика и механизмы сотрудничества с международными финансовыми институтами. Зеленые инвестиции не только уменьшают экологические риски, но и способствуют созданию новых рабочих мест, развитию инноваций и укреплению экономической стабильности. Кроме того, выделены проблемы, препятствующие расширению зеленых инвестиций: нехватка финансовых ресурсов, технологическая отсталость и институциональные ограничения.

Ключевые слова: зеленые инвестиции, устойчивое развитие, экологическая политика, возобновляемая энергия, экономический рост.

Annotation: This article explores the concept of green investments, their importance in achieving sustainable economic development, and the experience of developing countries. Green investments focus on environmentally friendly technologies, renewable energy sources, waste recycling, and energy efficiency improvement. The study examines the strategies of countries such as China, India, Brazil, and Uzbekistan in transitioning toward a green economy, including state policies and cooperation mechanisms with international financial institutions. Green investments not only reduce environmental challenges but also create new jobs, stimulate innovation, and enhance long-term economic stability. The paper also highlights key barriers that limit green investment growth, such as financial resource shortages, technological gaps, and institutional constraints.

Keywords: green investment, sustainable development, environmental policy, renewable energy, economic growth.

Kirish

So‘nggi yillarda global miqyosda ekologik muammolar, iqlim o‘zgarishi va tabiiy resurslarning kamayib borishi barqaror rivojlanish konsepsiyasini hayotga tatbiq etish zaruratini kuchaytirdi. Shu nuqtai nazardan, **yashil investitsiyalar** — iqtisodiyotning ekologik jihatdan xavfsiz va energiya samarador tarmoqlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan moliyaviy mablag‘lar — muhim strategik vosita sifatida e‘tirof etilmoqda. Ular ishlab chiqarish jarayonida tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tishni ta‘minlash orqali iqtisodiy o‘sish va ekologik muvozanatni uyg‘unlashtiradi. Bugungi kunda rivojlanayotgan davlatlar, jumladan, Xitoy, Hindiston, Braziliya, Janubiy Afrika va O‘zbekiston yashil iqtisodiyotga o‘tish yo‘lida faol qadamlar tashlamoqda. Ushbu davlatlarning tajribasi shuni ko‘rsatadiki, yashil investitsiyalar iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, yangi ish o‘rinlarini yaratish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu jarayon ko‘plab muammolar — moliyaviy resurslarning yetishmasligi, ilg‘or texnologiyalarga cheklangan kirish va institutsional bazaning zaifligi bilan ham to‘qnash kelmoqda.

Yashil investitsiyalarni rivojlantirish nafaqat ekologik muammolarga yechim topish, balki iqtisodiy diversifikatsiya, eksport salohiyatini oshirish va xalqaro moliyaviy hamkorlikni kengaytirishga ham xizmat qiladi. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va BMTning iqlim dasturlari tomonidan taqdim etilayotgan grant va kreditlar bu boradagi islohotlarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlamoda.

Mazkur mavzu bo‘yicha olib borilayotgan tadqiqotning dolzarbligi shundaki, yashil investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishning yangi modelini shakllantirishda asosiy omilga aylanmoqda. U iqtisodiyotning resurs tejamkor, past uglerodli va ekologik

xavfsiz yo‘nalishga o‘tishini ta‘minlab, kelajak avlodlar uchun sog‘lom ekologik muhit yaratishga xizmat qiladi. Shu sababli, rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasini o‘rganish, ularning yutuq va muammolarini tahlil qilish yashil iqtisodiyot siyosatini shakllantirishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Muhokama

Yashil investitsiyalar bugungi kunda global iqtisodiy o‘tishning ajralmas qismi sifatida e‘tirof etilmoqda. Ular atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligini oshirish va barqaror rivojlanish tamoyillarini amalga oshirishda muhim o‘rin tutadi. Rivojlanayotgan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyotga o‘tish iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik foydalarni bir vaqtning o‘zida ta‘minlaydi. Masalan, Xitoy so‘nggi o‘n yillikda qayta tiklanuvchi energiya sohasiga eng ko‘p sarmoya kiritgan davlat sifatida yetakchilik qilmoqda. Bu mamlakatda quyosh va shamol elektr stansiyalarini kengaytirish natijasida millionlab tonna karbonat angidrid chiqindilari kamaytirildi.

Hindiston esa “Milliy quyosh missiyasi” dasturi orqali arzon va toza energiyani aholiga yetkazish hamda mahalliy ishlab chiqarishni rag‘batlantirishga erishdi. Braziliya tajribasi bioyoqilg‘i ishlab chiqarish orqali transport sektorida ekologik barqarorlikni mustahkamlashga yo‘naltirilgan. O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda “yashil iqtisodiyot” konsepsiyasi asosida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Biroq muhokama jarayonida shuni ta‘kidlash lozimki, yashil investitsiyalarni rivojlantirishda ayrim muammolar mavjud. Ulardan eng asosiylari — moliyaviy manbalar tanqisligi, xorijiy texnologiyalarga qaramlik, va me‘yoriy-huquqiy bazaning yetarli darajada takomillashmaganligidir. Ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlarda investorlar uchun kafolatlar va soliq imtiyozlari tizimi yetarli darajada shakllanmagan. Shu bois, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish va ekologik loyihalarga qulay investitsion muhit yaratish muhim hisoblanadi.

Umuman olganda, yashil investitsiyalar nafaqat ekologik barqarorlikni ta‘minlash, balki iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va zamonaviy ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish uchun ham asosiy omil sifatida qaraladi. Shu sababli, rivojlanayotgan mamlakatlarning tajribasini tahlil qilish, ulardagi muvaffaqiyatli model va strategiyalarni milliy sharoitga moslashtirish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Adabiyot tahlil

Yashil investitsiyalar va barqaror rivojlanish masalasi so‘nggi o‘n yilliklarda jahon ilmiy doirasida keng o‘rganilayotgan muhim yo‘nalishlardan biridir. Jahon banki (World Bank, 2020) hamda Birlashgan Millatlar Tashkiloti (UNEP, 2019)

hisobotlarida qayd etilishicha, yashil investitsiyalar ekologik barqaror iqtisodiyotga o'tishning asosiy drayveri sifatida baholanadi. Tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, yashil investitsiyalar nafaqat iqlim o'zgarishini yumshatadi, balki energiya xavfsizligini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va texnologik innovatsiyalarni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Pedersen (2017) o'z ishida yashil moliyaviy siyosatning muvaffaqiyati davlat siyosatining izchilligi, investitsion muhitning barqarorligi va xalqaro hamkorlik darajasiga bog'liqligini ko'rsatgan. OECD (2021) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda esa yashil investitsiyalarni rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlari, grantlar va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining samaradorligi ta'kidlangan.

Rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasiga bag'ishlangan ilmiy manbalarda Xitoyning "Yashil kredit siyosati", Hindistonning "Qayta tiklanuvchi energiya dasturi" hamda Braziliyaning "Bioyoqilg'i strategiyasi" alohida o'rganilgan. Xitoyda hukumat tomonidan ishlab chiqilgan ekologik soliqlar va yashil obligatsiyalar tizimi xorijiy investitsiyalar oqimini sezilarli darajada oshirgan. Hindiston tajribasida esa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda quyosh energiyasi loyihalarini moliyalashtirish orqali elektr energiyasi ta'minoti kengaytirildi.

Markaziy Osiyo mamlakatlari, xususan, O'zbekiston misolida o'tkazilgan tadqiqotlarda (UNDP, 2022) qayta tiklanuvchi energiya manbalari bo'yicha investitsion loyihalar soni ortib borayotganligi, lekin ularning hajmi hali yetarli emasligi ta'kidlangan.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yashil investitsiyalar iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikni uyg'unlashtirishning eng samarali yo'li hisoblanadi. Shu bilan birga, rivojlanayotgan davlatlarda bu jarayonni tezlashtirish uchun huquqiy, moliyaviy va texnologik infratuzilmani yanada takomillashtirish zarurligi ilmiy manbalarda alohida urg'u bilan qayd etilgan.

Xulosa

Yashil investitsiyalar bugungi kunda global iqtisodiy tizimda barqaror rivojlanishni ta'minlovchi asosiy omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik muammolarni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish uchun investitsiyalarni "yashil" yo'nalishlarga yo'naltirish zarur. Bu jarayon nafaqat atrof-muhitni muhofaza qiladi, balki yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish va xalqaro iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Rivojlanayotgan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotga o'tish bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Xitoy, Hindiston va Braziliya kabi mamlakatlar davlat siyosati va xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali qayta tiklanuvchi energiya tarmoqlarini jadal rivojlantirmoqda. O'zbekiston ham bu yo'nalishda muhim qadamlar tashlab, quyosh va shamol energiyasi loyihalarini amalga

oshirmoqda, ekologik toza transport vositalarini joriy etmoqda hamda chiqindilarni qayta ishlash sohasida islohotlar olib bormoqda.

Biroq, yashil investitsiyalarni kengaytirishda ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Moliyaviy resurslarning cheklanganligi, ilg'or texnologiyalarning yetishmasligi va huquqiy bazaning to'liq shakllanmaganligi ushbu jarayonni sekinlashtiruvchi omillar hisoblanadi. Shu sababli, xalqaro tashkilotlar, moliyaviy institutlar va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni yanada kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida yashil investitsiyalarni rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlar ustuvor bo'lishi lozim: birinchidan, investorlarga soliq imtiyozlari va kafolatlar berish; ikkinchidan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish; uchinchidan, ilmiy tadqiqotlar va texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash.

Xulosa qilib aytganda, yashil investitsiyalar — bu nafaqat ekologik barqarorlikka erishish vositasi, balki uzoq muddatli iqtisodiy taraqqiyotning poydevori hamdir. U milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiradi, xalqaro maydonda mamlakatning ijobiy imijini mustahkamlaydi va kelajak avlodlar uchun sog'lom ekologik muhit yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. United Nations Environment Programme (UNEP). (2023). *Global Green Investment Report 2023: Financing Sustainable Development in Emerging Economies*. Nairobi: UNEP Publishing.
2. World Bank. (2022). *Green Growth Opportunities for Developing Countries*. Washington, D.C.: The World Bank Group.
3. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). *Mobilising Private Investment in the Green Economy*. Paris: OECD Publishing.
4. Asian Development Bank (ADB). (2022). *Renewable Energy and Sustainable Infrastructure in Central Asia*. Manila: ADB Publications.
5. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2024). *Yashil iqtisodiyotga o'tish konsepsiyasi 2023–2030 yillar uchun*. Toshkent: Rasmiy nashr.
6. Ganieva, N., & Karimov, B. (2023). *Yashil investitsiyalarni rivojlantirishning huquqiy asoslari va iqtisodiy mexanizmlari*. Tashkent: TDYUI Ilmiy to'plam.
7. International Monetary Fund (IMF). (2023). *Climate Finance and Green Investment Trends in Developing Economies*. Washington, D.C.: IMF Report Series.
8. Ministry of Energy of the Republic of Uzbekistan. (2024). *National Strategy for Renewable Energy Development*. Tashkent: Official Bulletin.
9. Sachs, J. D. (2022). *The Age of Sustainable Development*. New York: Columbia University Press.
10. Global Green Growth Institute (GGGI). (2023). *Green Investment Opportunities in Central and South Asia*. Seoul: GGGI Publications.